

OD REDAKCJI

Głoszenie słowa Bożego należy do podstawowych zadań Kościoła i jest tak istotne, że bez niego Kościół nie mógłby istnieć. Naukowa refleksja nad urzeczywistnianiem się Kościoła w posłudze słowa Bożego stanowi przedmiot zainteresowania homiletyki, której wszystkie swe siły, zdolności i prace badawcze poświęcił ks. prof. dr hab. Jan Twardy. 6 czerwca 2011 roku osiągnął on wiek 70 lat. Sporą część życia, a także naukową oraz dydaktyczną aktywność minionych lat poświęcił Wydziałowi Teologicznemu w Katowicach. Był z nim związany od początku jego istnienia, tj. od 2001 roku. Z okazji świętowanej w tym roku przez Jubilata 70. urodzin redakcja „Studiów Pastoralnych” postanowiła obecny tom czasopisma dedykować właśnie jemu.

Stała struktura „Studiów Pastoralnych”, zawierająca artykuły, materiały, omówienia dokumentów Kościoła, recenzje i sprawozdania, została tym razem poprzedzona obszernym materiałem, który ilustruje życie i naukową działalność ks. prof. Jana Twardego. Tę część rozpoczynają listy gratulacyjne: ks. abpa Józefa Michalika – metropolity przemyskiego i przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski, ks. abpa Damiana Zimonia – metropolity katowickiego i Wielkiego Kanclerza Wydziału Teologicznego UŚ, ks. prof. Wiesława Przyczyny – przewodniczącego Stowarzyszenia Homiletów Polskich, ks. prof. Ericha Garhammera – przewodniczącego *Arbeitsgemeinschaft für Homiletik* (Würzburg) i ks. prof. UŚ dr. hab. Andrzeja Żądło – dziekana Wydziału Teologicznego UŚ. W dalszej kolejności zamieszczone są teksty odnoszące się do życia i działalności naukowej ks. prof. Jana Twardego, a mianowicie przedstawiony jest jego biogram (ks. Włodzimierz Broński), zaprezentowany dorobek naukowy (ks. Stanisław Dyk), wykaz jego publikacji (oprac. ks. Leszek Szewczyk) oraz prac dyplomowych napisanych pod jego kierunkiem (oprac. ks. Leszek Szewczyk), omówiony jest wkład Jubilata w działalność Sekcji Homiletów Polskich (ks. Henryk Sławiński), jak też w posługę głoszenia słowa Bożego (ks. Witold Ostafiński).

Zdecydowana większość opracowań zamieszczonych w 7 tomie „Studiów Pastoralnych” koncentruje się wokół zagadnień związanych z przepowiadaniem słowa Bożego, jako że zasadniczo stanowi dzieło homiletów, którzy zadedykowali swe prace świętującemu 70. urodziny ks. Twardemu. Ze względu na szerokie spektrum poruszanej w opracowaniach problematyki homiletycznej

zrezygnowano z próby systematycznego ułożenia zgromadzonego materiału, a kolejność poszczególnych artykułów i materiałów zaproponowano w układzie prezentującym alfabetycznie nazwiska ich autorów. I tak, ks. bp Adam Bala-buch omawia zagadnienie recepcji nauczania błogosławionego Jana Pawła II o zbawczym sensie cierpienia w kaznodziejstwie polskim. Zgodnie z nauką Jana Pawła II, spojrzenie na rzeczywistość cierpienia w perspektywie odkupieńczego dzieła Jezusa Chrystusa stanowi istotny moment, który wskazuje na zasadniczą poprawność w przedstawianiu sensu cierpienia. Z myślą Jana Pawła II najbardziej współbrzmiały te homilie, w których autorzy poszukują wyjaśnienia sensu cierpienia, odwołując się do tajemnicy odkupienia. Bardzo pozytywnym elementem w nauczaniu kaznodziejskim jest też ukazywanie rzeczywistości cierpienia w świetle Chrystusowego zwycięstwa, które przyszło przez zmartwychwstanie. Ks. Bogdan Biela podkreśla konieczność zwrócenia uwagi na uwarunkowania i prawidłowości oddziaływania głoszonego słowa Bożego na rozum, wolę i uczucia słuchacza, jako na główne receptory treści kościelnego przepowiadania oraz faktory wyznawanej i przeżywanej wiary. Takie głoszenie słowa Bożego wynika z jego celu, zapewniającego zarazem personalistyczny i eklezjalny charakter przepowiadania. Ks. Włodzimierz Broński wskazuje na homiletyczno-prawne aspekty działalności kaznodziei jako autora homilii. Przepowiadanie kaznodziej-skie jest aktem kreatywnym, stanowi rezultat twórczej pracy kaznodziei, chroniony odpowiednimi przepisami prawa autorskiego. Ks. Alojzy Drożdż zwraca w swoim opracowaniu uwagę na poważne wyzwanie moralne dla kaznodziejstwa, jakim jest *homo supermercatus*. Ów *homo supermercatus* staje się „nośnikiem” nadmiernej konsumpcji, przestaje interesować się kategoriami osobowego „ob-darowania”, a w znacznym stopniu zajmuje się szeroko rozumianym „towarem”. W opracowaniu dotyczącym hermeneutyki słowa Bożego w liturgii ks. Stanisław Dyk zauważa, iż w zasadniczej mierze Biblia została sporządzona do użytku liturgicznego. Liturgiczna hermeneutyka słowa Bożego bierze pod uwagę sens i funkcje, jakie teksty biblijne posiadają w ramach liturgii. Ks. Erich Garhammer, w oparciu o podstawy skoncentrowanej tematycznie interakcji, wskazuje na potrój-ny kontekst, w jakim dokonuje się wygłaszanie kazań. Istotną rolę odgrywa bowiem w procesie kaznodziejskiego przepowiadania środowisko społeczno-eklezyjalne oraz medialne, ważną funkcję spełniają cechy osobowościowe kaznodziei, nieodzowna jest także postawa słuchaczy, do których przepowiadane słowo jest skierowane. Ks. Adam Kalbarczyk podejmuje zagadnienie tremy jako problemu powszechnego, dotyczącego również głosicieli słowa Bożego. Omawia też sposoby jej opanowania na płaszczyźnie nadprzyrodzonej oraz antropologicznej. Ks. Henryk Krzysteczko zwraca uwagę na kwestię homilii wygłaszanych podczas Mszy św. sprawowanych w domu chorych lub umierających. Towarzystwo takim ludziom przy łóżku z udziałem ich rodziny i najbliższych stanowi doskonałą okazję do pogłębienia ich wiary i przeanalizowania w jej świetle całego ich życia, do pojednania się z Bogiem i ludźmi, jak też do wsparcia ich w akceptacji cierpienia i ofiarowania

go Bogu za zbawienie własne, swych najbliższych, Kościoła i całego świata. Autor umieścił w swoim opracowaniu homilie, które wygłosił podczas Mszy św. sprawowanych w domu chorego i umierającego, w okresie od Wniebowstąpienia Pańskiego do Narodzenia św. Jana Chrzciciela – w niedzielę, uroczystości i święta. Ks. Wincenty Myszor opracował refleksję nad Ewangelią prawdy (NHC I,3). Gdyby można było udowodnić, że jest to utwór z czasów początków nauki walentynian (połowa II wieku), to Ewangelią prawdy byłaby przykładem najstarszej homilii, utworem niemal współczesnym Homilii paschalnej Melitona z Sardes. Na temat pierwszej konferencji Henri Lacordaire’a w katedrze paryskiej wypowiada się ks. Kazimierz Panuś. Omawia on narodziny tego dzieła oraz analizuje konferencję, którą Lacordaire wygłosił 8 marca 1835 roku. Do artykułu dołączone jest pierwsze pełne polskie tłumaczenie tej konferencji. Dotąd bowiem była ona znana jedynie z tłumaczeń fragmentarycznych. Temat znaczenia ciszy i milczenie w przepowiadaniu słowa Bożego porusza ks. Sławomir Pawiński. Autor stwierdza, że cisza i milczenie są bezpośrednim kontekstem objawiania się słowa Bożego, zarówno w Piśmie Świętym, jak i w liturgii. Kaznodzieja może wytworzyć „chwilę ciszy” poprzez zastosowanie logicznej i psychologicznej pauzy, postawienie retorycznych pytań, czy też modlitewne sfinalizowanie kazania, które nie zawsze musi kończyć się słowem „amen”, lecz np. „chwilą ciszy” w Duchu Świętym. Ks. Norbert Podhorecki wyraża w swoim opracowaniu przekonanie, że zadaniem dogmatyki jest pełnienie roli swoistego rodzaju łącznika pomiędzy zgłębianiem przez człowieka wierzącego objawionego słowa Bożego (egzegeza) a głoszeniem go, uwzględniającym różnorakie uwarunkowania kulturowe, społeczne i antropologiczne (homiletyka). Zadaniem homilety i kaznodziei pozostaje nieustanne wnikanie w prawdy objawione, których wyrazem są sformułowania dogmatyczne Kościoła, w powiązaniu z krytyczną refleksją nad warsztatem i sposobem przekazywania tych treści ludowi Bożemu. Na temat tradycji śpiewów przed kazaniem i po nim w zbiorach pieśni kościelnych na Górnym Śląsku wypowiada się ks. Antoni Reginek. Pieśni związane z głoszeniem słowa Bożego należą do najstarszych śpiewów w języku ojczystym i stanowią grupę „pieśni kazaniowych”. Zdaniem autora, znaczenie owych śpiewów kazaniowych osłabło w związku z reformą Soboru Watykańskiego II, który podkreśla rolę homilii oraz wskazuje na potrzebę zachowania ciągłości liturgii słowa. Niemniej możliwe jest i dziś podtrzymanie tradycji śpiewu do Ducha Świętego w trakcie tejże liturgii słowa. Ks. Wacław Siwak podejmuje refleksję nad teologiczną poprawnością ikony Maryi w kaznodziejstwie. Aby obraz Maryi malowany słowem kaznodziei był teologicznie uzasadniony, musi być – zdaniem autora – poprawny źródłowo, metodologicznie i treściowo. Na temat posługi słowa Bożego w epoce mediów wypowiada się ks. Gerard Siwek. Autor artykułu podejmuje zagadnienie relacji kościelnej posługi słowa do żywiołowo rozwijających się środków społecznego przekazu. Autor zauważa także potrzebę ubogacenia tradycyjnych celów przepowiadania nowymi, a mianowicie takimi jak: rozwijanie zdolności do refleksji, ukazywanie różnicy pomiędzy światem realnym

a wirtualnym, przestrzeganie przed relatywizmem etycznym, przeciwstawianie się konsumpcjonizmowi oraz uwrażliwianie na drugiego człowieka. Ks. Leszek Szewczyk omawia zagadnienie chrystocentryzmu w teorii i praktyce przepowiadania słowa Bożego. Autor odpowiada na pytanie: w jakim stopniu współcześni kaznodzieje stosują w posłudze przepowiadania słowa Bożego zasadę chrystocentryzmu i w jaki sposób ujawnia się ona w praktyce? Wyciąga następnie szereg pozytywnych wniosków, ale też uwrażliwia na pojawiające się w przepowiadaniu skoncentrowanym na treściach chrystologicznych błędy, jakimi są według niego: historycyzm, niewłaściwe proporcje pomiędzy indykatywem zbawczym i imperatywem moralnym oraz zachwianie zasady hierarchii prawd wiary w praktyce homiletycznej. Michael Thiele wskazuje w swym opracowaniu na ogromne znaczenie charakteru i uzdolnień kaznodziei dla dzieła przepowiadania słowa Bożego. Kazanie zanurzone jest w aurze trójjedności i posiada trzy następujące wymiary: homiletyczny, retoryczny i duchowy. Szczególnie ten ostatni wymiar czyni kazanie słowem nierozłącznie związanym z modlitwą.

Drugą część działu zatytułowanego „Artykuły” otwiera ks. Kazimierz Belch, który w swym wywodzie wskazuje na znaczenie nowej ewangelizacji w kulturze postmodernistycznej. Wśród wielu zadań, jakie stają przed współczesnym Kościołem, autor akcentuje konieczność głoszenia wszystkimi dostępnymi sposobami prawdy wiary oraz troskę o rozwój małych wspólnot kościelnych. W dalszej części omawianego działu „Studiów Pastoralnych” pojawia się artykuł ks. Dariusza Dziadosza, poświęcony religijnemu i społecznemu statusowi kobiet w tradycjach o Abrahamie (por. Rdz 11,27–25,18). W swoim opracowaniu autor stwierdza, że zbyt uproszczona interpretacja tekstów Pięcioksięgu, pozbawiona koniecznego zakotwiczenia ich w oryginalnym kontekście kulturowym, który już sam w sobie w dużej mierze wyjaśnia i dalece koryguje surowość utrwalonych w Biblii norm prawnych, zwyczajów i struktur społecznych, prowadziła i wciąż prowadzi do fałszywych oraz nieuzasadnionych wniosków w kwestii statusu i społecznej roli kobiet. Ks. Grzegorz Ignatowski analizuje wizytę Jana Pawła II w Arabskiej Republice Syrii z perspektywy relacji katolicko-żydowskich. Stwierdza także, że życzliwa, cierpliwa i nastawiona na dialog postawa papieża wspomogła zbliżenie między Izraelczykami i Syryjczykami. Artykuł ks. Sebastiana Kreczmańskiego stanowi próbę przedstawienia genezy tej modlitwy, która w Mszałe rzymskim nosi nazwę „kolekta”. Autor rozpoczyna swe opracowanie od wskazania na związek kolekty z modlitwą żydowską, następnie zaś wskazuje na jej obecność w poszczególnych sakramentarzach, a także w Mszałe rzymskim (*et idio typica tertia*). Ks. Artur Malina proponuje studium na temat narracji o namaszczeniu w Betanii (por. Mk 14,3-9). Narracja ta występuje w Ewangelii św. Marka w kontekście perykop opisujących działania przeciwne Jezusowi – chodzi mianowicie o spisek arcykapłanów i uczonych w Piśmie (por. Mk 14,1-2) oraz o odejście Judasza do arcykapłanów (por. Mk 14,10-11). To zestawienie należy do kategorii literackich zabiegów, występujących często w Ewangelii św. Marka, w których

rozpoczęta historia jest przerwana przez inną, a po zakończeniu środkowego opowiadania kontynuowana i w ten sposób doprowadzona do końca. Ks. Andrzej Pastwa wskazuje w swoim artykule na prawo kanoniczne jako miejsce promocji rodziny. Swoje uwagi konstruuje, opierając się na § 1 kan. 226 Kodeksu prawa kanonicznego. Zagadnienie posługi biskupa, jako officium, podejmuje ks. Jan Słomka. W celu zobrazowania podjętej problematyki odwołuje się do poglądów Cypriana z Kartaginy, Ambrożego z Mediolanu, Leona Wielkiego i Grzegorza Wielkiego. Ks. Marian Wolicki porusza w swoim artykule ważny z punktu widzenia praktyki pastoralnej problem przejawów opętania. Najpierw przytacza objawy, wymieniane w *Rytuale egzorcyzmów* oraz w opiniach znanych teologów, następnie zaś omawia te objawy według podziału na trzy grupy: fizyczne, psychiczne i duchowe. Dział poświęcony artykułom zamyka opracowanie ks. Andrzeja Żądło, dedykowane zagadnieniu wskazującemu na podstawy teologiczne kultu świętych w Kościele i w poszerzony sposób uzasadniającemu teologicznie ten kult.

Kolejny dział siódmego tomu „Studiów Pastoralnych”, zatytułowany „Materiały”, zawiera jedenaście opracowań, w których autorzy omawiają kwestie ważne nie tylko same przez się, lecz istotne również dla duszpasterskiej misji Kościoła. Ks. Tomasz Szałanda są zagadnienie *exemplum* w kaznodziejstwie z przełomu XIX i XX wieku. Ks. Ľubomír Petřík w wykładzie „Homilia to dialog” zwraca uwagę na fakt, że homilia musi wykazywać oznaki dialogu. Na temat wartości teorii i twórczości kaznodziejskiej ks. biskupa Tihamera Totha (1889–1939) dla współczesnego kaznodziejstwa wypowiada się ks. Hubert Łysy. Ks. Jerzy Sikora, poprzez wejście na obszar badawczy homiletyki formalnej i literaturoznawstwa, zapoznaje nas z zagadnieniem intertekstualności w przepowiadaniu bp. Józefa Zawitkowskiego. Ks. Sławomir Plusa w swoim opracowaniu przybliży kwestię przepowiadania słowa Bożego w kontekście nowej ewangelizacji. Na temat znaczenia perykopy Łk 10,38–42 w przepowiadaniu kaznodziejskim wypowiada się o. Florencjan Szymański. Część egzegetyczna tego studium może stanowić formę pomocy w przygotowaniu homilii. Ks. Jerzy Szymik proponuje opracowanie odnoszące się do prawdy jako fundamentu ludzkiego życia. Okazuje się bowiem, iż prawdy tej – zgodnie z Ewangelią – nie można poznać czysto teoretycznie, bowiem domaga się ona zaangażowania, naśladowania Chrystusa, które poprzedza rozumienie. Wskazania pastoralne Prymasa Polski Władysława Łubieńskiego na tle epoki oświecenia omawia ks. Jerzy Swędrowski. Ks. Waldemar Janiga wśród największych osiągnięć katechezy w ostatnim dwudziestoleciu wymienia w swym opracowaniu: dobrą frekwencję, powstanie dokumentów katechetycznych ukierunkowujących katechizację w Polsce, wypracowanie koncepcji wyznaniowej lekcji religii, wartości wychowawcze nauki religii, podniesienie jakości katechezy, zaangażowanie w proces nauczania katechetów i pluralizm metodyczny. Ks. Peter Tirpák w swym artykule uważyliwia na fakt wspólnej odpowiedzialność chrześcijan, szczególnie zaś biskupów i prezbiterów za katechezę. Artykuł jest próbą ukazania tychże zadań w kontekście przygotowania do chrztu. Intencją autora jest

danie pomocy i inspiracji dla sakramentalnej katechezy chrzcielnej. Katecheza ma ukazywać wielkość i wagę sakramentu chrztu, nie tylko w aspekcie teoretycznym, ale i życiowym. Dział materiałów zamyka ks. Józef Stala, który zwraca uwagę na jedną z istotnych płaszczyzn obecnego zainteresowania społecznego, a mianowicie na relację, jaka zachodzi między teologią a Internetem.

Wśród recenzji prezentowane są publikacje autorstwa Stanisława Sojki (*Contemplatio et imitatio Christi. Chrystologiczny wymiar kontemplacji i naśladowania w duchowości chrześcijańskiej według współczesnego nauczania Kościoła*, Kraków 2006), Barbary Rozen (*Edukacja religijna osób z niepełnosprawnością intelektualną. Studium pedagogicznoreligijne*, Olsztyn 2008), Maximiliana Liebmann (*„Heil Hitler” – Pastoral bedingt. Vom Politischen Katholizismus zum Pastoralkatholizismus*, Wien–Köln–Weimar 2009), Mariusza Kapronia (*Antiphonarium Archivi S. Rufini. Assisi [Codex 5]. Componenti testuali*, Città del Vaticano 2009), Franza Mußnera (*Traktat über die Juden* [überarbeitete Neuauflage], Göttingen 2009), Reinharda Neudeckera (*Die vielen Gesichter der einen Gottes. Christlich-jüdischer Dialog: eine Anfrage an Exegese. Theologie und Spiritualität*, GB Press Rom und Patris Verlag Vallendar 2010), Claudii Barthold (*Hieronymus, De viris illustribus – „Berühmte Männer”*, Mülheim/Mosel 2010), Alexandra D. Ornella (*Das vernetzte Subjekt. Eine theologische Annäherung an das Verständnis von Subjektivität unter den Bedingungen der Informations- und Kommunikationstechnologien*, Münster 2010), Andrzeja Wójcika (*Cześć pieśni! Z dziejów śląskiego życia muzycznego i śpiewaczego. Szkice i materiały źródłowe. Część pierwsza do 1939 roku*, Katowice 2010) oraz kard. Tomáša Špidlíka i Marko I. Rupnika (*Teologia pastoralna. Duszpasterstwo na nowe czasy*, tłum. Krzysztof Stopa, Kraków 2010).

Siódmy tom „Studiów Pastoralnych” zamykają sprawozdania z sympozjów i konferencji naukowych, które na przestrzeni kilku ostatnich miesięcy odbyły się w różnych ośrodkach naukowych w Polsce, a mianowicie po jednej w Warszawie (23 listopada 2010 roku) i w Brennej (5–6 maja 2011 roku), dwie natomiast z opisanych konferencji odbyły się w Katowicach (12 i 19 maja 2011 roku).

Ks. Leszek Szewczyk, ks. Andrzej Żądło